

Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana

PALMA—NOVEMBRE DE 1928.

MOTS PROEMIALS

L'estudi aprofundit del regim polític a Mallorca durant l'edat mitjana encara no té gairebé inedit. En Quadrado ben sovint l'encobeia, però tan mateix no passava l'encobeiment més enllà de abellidora prometença. Les línies terminals be romanen traçades dins els treballs de història general per bé que de una manera amplament difoses, incompletes i poc conformes i adients a les modernes exigències.

Les atribucions, alou de quiscun carrec, no foren establertes abastament, car, per atenyer-ho calia abans una recerca tan llarga com fatigosa a través de multitud de documents fefaents. En aqueix estat de fretura, fou-me plaent de trobar entre els fols del codex «*Jurisdiccions e Stils*» una relació ben curiosa dels carrecs principals que fornien la estructura politico-administrativa i llurs afers, quan nostre illa era Regne turmentat, adreçada al Governador En Roger de Moncada. La llissó goluda del «Memorial», com axi és encapsalada la avant dita minuta, me sembla prou excel·lent per omplir el buit, i encara me meravellà sobiranament de trobar-hi insospitable mayna de menuts detalls, que l'arqueòlec cobeja conèixer, i que li serviran, inductablement, per revivar un estat de coses esvaïdes. Axi, aqueix document, al meu entendre, ha de projectar un raig de llum vivíssima demunt un punt tan interessant com calitjos del nostre passat.

La nostra regonexensa fóra més fervorosa vers el diligent cronista Mossen Joan Binimelis si ens hagues deixada ben fixada la amplitud de jurisdicció encomenada a quiscun Magistrat de aquell temps en que Mallorca gaudia de govern propi, ell qui tan poc li haguès costat,

Any XLIV.—Tom. XXII.—Núm. 577

ja que li era propinquo, fent axi assenyalat servei als succedidors. Mes, s'aconortá, placevolment, de remetre el lector de la seua obra al volum que era recondit al Arxiu de la Procuració Real, signat amb la lletra A, sota el títol de «*Franqueses e Provisions de 1411 a 25*», aon era aquella recitada a pedres menudes. Llavors, empero, estava al abast de quisculla portas la pruija de fullejar lo. No obstant, al present, foren endebades els afanys de retrobar-lo.

Amb tot el «Memorial» tan recomanat per Mossen Binimelis no ha perduda encara la valor pristina documental. Per ço l'he mirat digne de ser divulgat en lletres de mol·lo, a utilitat dels companys estudiosos.

En tan, aqueix dupte turmentava el meu treball de transcripció: ¿per ventura les redaccions esmentades seran dues o una sola, amb altres tantes denominacions, pertanyents a diverses èpoques? La meua tasca, empero, no erala de critic, sino més modesta, com indicava suare.

Per cloure aqueix dos mots proemials solsaument me resta dir que per fer el present tretllat m'he servit del llibre de «*Jurisdiccions e Stils*», aon encara pot llegir se el «Memorial» que segueix, escrit amb lletra quatrecentista.

* * *

Memoria sia alt molt noble senyor mossen Roger de muncada Governador del Regne de Mallorca daço ques pertany a son ofici e encara als officis de Batle e de vaguer de Ciutat vaguer deffora Consols dela mar exactors dela casa dels bans e scriuans deles dites coses e de Mostaçafs de la ciutat e deffora.

GOVERNADOR

Primerament lo dit Governador coneix de tots aquells qui cometran ciim de lesa mages-

tat en qualque manera aquell crim cometran sia que sien homens de paratge o altre de qualsevulla condicio o stament o ley sien.

Item coneix de tots aquells qui fan o cometen crims de ajuts de manipolis ni de aualots e encara de aquells qui fan conspiracio o conjuracio migensant sagrament o homenatge o en altre manera.

Item de tots los officials çoes de batle e de vaguer de Ciutat Vaguer deffora e dels assessors lurs e dels scriuans deles lurs corts sia que delenquesquen en alguna cosa o alguna cosa los sia demanat ciuilment empero damentra los dits officis tendran ni aquells exerciran.

Item coneix de tots los batles deffora la dita Ciutat constituïts e dels batles dels magnats e dels scriuans daquells los quals scriuans los son donats con assessors.

Item coneix del Mostaçaf dela ciutat e dels companys del dit offici e de tots altres Mostaçaffs fora la dita ciutat constituïts si delinquiran o encara ciuilment si alguna cosa los sera demanada aquells exercents lo dit offici.

Item coneix dels consols dela mar e dels exequadors per ço con han jurisdiccio ciuil si en alguna cosa delinquiran exercents los dits officis.

Item coneix de tots los capdeguaytes e saigs e dels gardians dela mar e dels missatges dels Gardians e encara de tots altres officials qui Jurdiccio ciuil o criminal exerciran si delinquiran.

Item coneix de tots aquells qui deuant los dits Batle vaguer de ciutat vaguer deffora o batles deffora o lochtinent de aquells mentre los dits officials usaran o donaran injurien altres persones axi de fet com de paraula.

Item coneix de tots los homens de paratge e de tots aquells qui priuilegi militar han e de companyes de aquells si en alguna cosa delinquiran. E encara coneix dels dits homens de paratge e priuilegiats ciuilment con ve que entre ells es questio e contrast. Empero si algun ciutada o altre persona estranya conuendra algun dels dits homens de paratge ni priuilegiats lauors lo vaguer de Ciutat coneix daquell.

Item coneix de tots aquells qui fan resistencia a la cort ni aqualseuol altres officials qui jurdiccio ciuil criminal exerciran ni encara panyora o panyores tolran o vederan de fer als dits officials.

Item coneix dels Jurats dela ciutat de Mallorca e de tots los altres Jurats fora la dita

Ciutat constituïts o Sindichs los quals son elets per la uniuersitat defora si en alguna cosa los dits jurats o Sindichs delenquiran aquells exercents los dits officis.

Item coneix de tots aquells qui venen contra sagrament e homenatge lo qual dit homenatge o sagrament hagen prestat en poder del dit Governador.

Item coneix de tots aquells qui socors ni ajuda faran a bandeïats qui sien bandaiats per lo dit Governador o cort daquell.

Los Governadors passats o lo offici dela Governacio es en plena possessio de conexer de tots aquells qui venen contra sagrament e homenatge posat que lo dit sagrament e homenatge hagen prestat e fet en poder dels dits batle vaguer de Ciutat e vager deffora. Es ver que los dits officials e scriuans lurs diuen que ells ho deuen fer e no lo Governador.

Los Governadors passats elo offici de la Governacio es en plena possessio de conexer de tots aquells qui socors ni ajuda fan ni donen a bandaiats sien bandeïats per Batle vaguer de Ciutat ni altres batles. Es ver empero que los dits officials o scriuans lurs dien que ells ho deuen fer e no lo Governador. Empero ffranquesa hi ha la qual se demostra que lo Governador qui es en lo Regne de Mallorques axi con a Lochtinent del Senyor Rey ho deu fer e no altre official. La tenor empero dela franquesa es aytal: Item volem statuhim e manam quesí alcu haura comes o fet alcun enorme crim anos damunt declarat o sera bandeïat per la dita ciutat e per les parroquies dela Illa fora la dita Ciutat e apres aytals bandeïats alguna persona aaquells en la ciutat o illa de Mallorques haura aquell sostingut o recullit scientment sie ala merce nostra e dels nostres hereus e succehidors encorragut ab tots los bens seus.

Item coneix dels Castellans dels castells deffora la ciutat constituïts edels seruents de aquells si en alguna cosa delenquiran.

Item coneix de tots aquells qui dins los dits castells crims alguns cometen.

Item coneix de tots aquells qui crims alguns cometran dins lo Castell Reyala dela dita ciutat de Mallorques.

Item coneix de tots los exempts en fets ciuils ço es dels prehicadors frares menors Carmelitans ffreres de sant spirit e de sent Saluador ede ffreres dela Reyala.

Item lo dit Governador es jutge del patrimoni del senyor Rey.

Item coneix de totes appellacions sie que sien de paraula o en scrits fetes per quis vol deullants de les corts del batle vaguer de Ciutat e vaguer deffora e encara de batles de fora con se appellen aldit Governador.

Item coneix deles sagones appellacions fetes dels batles dels magnats con les primeres appellacions han a determenar los Jutges dels dits Magnats eno altres.

Item lo dit Governador de totes comissions que a ell seran fetes e comeses per lo senyor Rey ab que no li venga per dret ordinari ha salari del qual salari ha ell la maytat e son assessor laltre maytat.

Item lo dit Governador de totes regonaxenses que lo assessor seu farà o altres Jutges faran pusquels sia comenat de processos ha lo dit terç e les dues parts serán del seu assessor e del jutge altre aqui sera comenat.

Item lo dit Governador ha lo terç de totes delegacions axi al dit seu assessor fetes con aquals sevulla altres aduocats.

Item lo dit Governador con va ales partions deffora ha cade die per son salari tres liures e lo assessor seu na dues liures e del salari que lo assessor na, na lo dit Governador la maytat.

Item lo dit Governador en deffalta e defallença de batle e de vaguer de ciutat e vaguer deffora si ells seran negligents o remeses en enquerir dalcuns crims ço es que no volran enquerir que seslauors lo dit Governador ne pot fer enquerir de aytals crims per lo seu scriua dela sua cort e los delinquents punir.

Item lo dit Governador pot o deu compostrar tots aquells crimosos qui seran delats de morts e de debilacio de membres posat que los batle vaguer de Ciutat vaguer deffora haia aytals enquestes reebudes cor solament los dits oficials han poder daytals delinquents absolre econdempnar edaço los Governadors passats ne son en possessió. Es ver empero que de primer los dits oficials podien fer aytals composicions ab consentiment e voluntat del Governador.

Item lo dit Governador dues vagades lany deu ragonexer la illa deffora e deu hi anar a regonexer ab lo seu assessor e ab lo procurador rayal e aduocat procuradors fischals e ab lo scriua deles enquestes e ab altre scriua del civil e tota la messio axi de meniar con de beure de besties e de ciuada pagar fa lo dit procurador rayal e van una vegada en lo iuern e laltre en lestiu.

Batle de la ciutat de Mallorca

Primerament lo batle dela ciutat de Mallorca coneix de tots los censos e dona a subastar e a vendre les possessions e de tots los constrasts deullants dels dits censos e possessions.

Item lo dit batle coneix de tots los estrangers si delinquiran dins la dita ciutat e fora la dita ciutat.

Item coneix de tots los ciutadans e de companyes daquells si delinquirán fora la dita ciutat enqualsevulla loch deffora delinquiran et dels ciutadans coneix ciuilment e criminalment qui stan fora los murs dela dita ciutat.

Item lo dit batle coneix axi ciuilment e criminalment de tots strangers dels juheus e deles juheyes dins la ciutat constituïts e de tots los moros e mores franchs o franques e de tots aquells qui estan en lo pla o terme dela ciutat.

Item coneix de tots aquells dela dita Ciutat qui comatran crims fora lo Regne de Mallorca en qual se vulla loch se cometen pusque aldit batle o ala sua cort aytals crims seran denunciats o clams lin seran fets.

Item coneix de tots los homens fora la dita Ciutat o los termens de aquella qui crims alcuns cometran.

Item coneix de tots los vagabunts los quals diu hom barranis qui stan en la dita Ciutat e no han propria habitacio ni stan ab altres si en alcuna cosa delenquiran vuller que delenquesquen dins la dita Ciutat con fora la dita ciutat.

Item lo dit batle sis vol pot fer guayta per la Ciutat e fora los portals ço es del seny de pardo tro lo seny del ladre e de hora de matines tro lo jorn clar, e totes les armes que leuara si justament les leua so es dels estrangers son sues e si les leua als Ciutadans ni acompanyes de aquells ha les a restituir al vaguer dela Ciutat o al Governador si cas sera que sien de homens qui sien del for del dit Governador.

Item con lo dit batle no hage cap de guayte alcu es custuma e axi es acostumat quell ne pot cresar hun lo qual tot lany exerceix offici de capdeguayte.

Item lo dit batle per bona çustuma deu elequir cada disabte dos bons homens ciutadans los quals dits dos bons homens estien tota la setmana ala cort eaço mentre lo batle sta en la cort, los quals bons homens appella hom setmaners. Eloffici daquells es aytal que entren cada die en la preso per sabrer aquells qui hi

son per lo batle, per quin crim son presos o per quin fet ciuil e sabut aço solliciten lo dit batle e son assessor quels spatxen en lur justícia.

E encara mes los dits setmaners determenen alcunes questions ciuils qui no seran de grans quantitats e aço con lo batle noy pot entendre e comet ho lauors als dits setmaners. E encara seruexen ales sentencies les quals en aquella setmana se daran quey seran per prohoms.

Item lo dit batle si composará algun criminos delat de algun leig crim deu appellar son assessor aduocat e procurador fischals e encara ne deu dar paraula al Governador que lin perra que sen dega fer.

Item lo dit batle no pot ne deu composar alguns delats de mort ni de dibilacio de membre mas solsament los pot condempnar o absoldre con les dites composicions ha fer aldit Governador se pertanga de fer.

Item lo dit batle en les festes de Nadal ço es XV jorns ans dela dita festa o XV. Jorns passada la dita festa te hun tauler fora los portals dela ciutat per jugar a grescha o aaltre joch lo qual dona o ven algun capdeguayte o aqui li plau. Empero es mal fet com lo dit tauler no es sino altar de diable com per raho del dit Joch se cometen furts e ladronicis e dien moltes e diuerses blastomies de Deu e de madona sancta Maria e dels sants e molts si despullen les robes que vesten hoc aquelles que hauran acasa aportarán aqui per jugar.

Item lo dit batle pot remetre sis volra als criminosos los crims si empero los dits crims seran leugers.

Vaguer dela ciutat de Mallorques

Primerament lo vaguer dela Ciutat coneix axi ciuilment con criminalment de tots los ciutadans e companyes de aquells si dins la Ciutat delinquirán.

Item coneix de tots los catius e catiues sien que sien en talla, o que paguen setmana e sti guen e fassen habitacio dins la dita Ciutat o tenga casa conductiua e aytambe coneix de totes les putanes posat que sien estranyes pusque dins la dita Ciutat stan o loguen casa.

Item coneix dels barranis qui loguen casa dins la dita Ciutat, e loguen o venen ses obres que faran axi ciuilment con criminalment.

Item coneix de tots los Jurats dela dita ciutat ciuilment con son en Juy conuenguts per qualseuol persones.

Item lo dit vaguer de lonch temps ensa es acostumat e axis fa de fet que fa guayta totes nits per la dita Ciutat et deffora la dita Ciutat e lo dit vaguer crea los saigs.

Item lo dit vaguer composará alguns criminosos delats de alguns leigs crims deu hi appellar son assessor procurador e aduocat fischals e encara ne deu donar paraula al Governador quen volra que sen faça ni com.

Item lo dit vaguer pot absoldre o condempnar si per justícia ho pot fer los delats de crims de omeys e de dibilicions de membres mas aquells aytals no pot composar con axo solament se pertany al offici del Governador.

Item lo dit vaguer deu hauer cada setmana dos bons homens per setmaners qui façen per la manera e fforma damunt ja expressada en allo que deu fer lo Batle.

Item lo dit vaguer pot remetre alguns criminosos los crims de que seran delats si aytals crims seran leugers.

Item lo dit vaguer ha poder e de fet les bagasses qui aportaran mantells ni capes ni altres ornaments ultra aquells que deuen portar los pot leuar e denunciar ala casa dels bans aytambe fa anar les dites bagasses al bordell si aquelles estan en carrer a elles no pertanyent.

Item lo dit vaguer ala festa de Nadal deu e pot tenir hun tauler per jugar XV dies abans de Nadal e XV dies apres les festes aquell tauler ven lo dit vaguer odona aalgun capde guayta.

ANTONI PONS.

(Concluid.)

LETTRES REIALES

Orde de pagar a Guillem Cabanes Pre. la assignacio del benefici de Capdepera, y lo que per tal motuu se li deu

XXIV

8 mars 1345

Petrus Dei gratia rex Aragonum Valentie Majoricarum Sardinie et Corcice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie, fidelibus procuratoribus reddituum et iurium nostrorum regni Majoricarum, salutem et gratiam. Pro parte Guillerimi Cabanes capellani seu presbiteri intelleximus quod eo quia per nos non fuit vobis mandatum quod dicto Guillermo respon-

deretis de dotatione cujusdam beneficii sui in Capite de la Peyra, eidem aliquid non exsolvistis nec vultis exsolvere, prout fertur. Licet sibi debeantur de tempore preterito ratione dicti beneficii non nulle pecunie quantitates, Quo circa a nobis super hoc remedio congruo postulato, vobis dicimus et expresse mandamus quatenus prenominato Guillermo Cabanes, vel cui voluerit loco sui exsolvatis de dictis redditibus et juribus id quod sibi deberi inveneritis ratione predicta de tempore preterito, a tempore videlicet citra quo intravimus civitatem Majoricarum, nec non temporibus futuris respondeatis sibi et solvatis dotationem dicti beneficii, prout ipsam dotationem recipere consuevit quamdiu obtinebit beneficium prelibatum. Et hoc nullatenus inmutetis. Recuperando in solutione qualibet apocham de soluto. Data Perpiniani viij idus martii anno Domini MCCC xl quinto (Deu haver d'esser quarto, contant per l'Encarnació)

Arx. del Rl. Patrim. Lib. Litt. Reg.

Orde de fer una torre y altres obres en Castell de Alaro, refer les obres manades derruir del de Pollensa, regonexer els altres y tenirlos a tots fornits y proveinguts

XXV

4 abril 1345

Petrus Dei gratia rex Aragonum Valentie Majoricarum Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie nobili et dilecto nostro Arnaldo de Erillo gubernatori generali regni Majoricarum, salutem et dilectionem. Ut reffectis operibus necessariis ac adhibitis provisionibus oportunitate castra et tota respublica dicti regni in tuto remaneant et ab inde radicibus eminentia pericula evellantur, vobis dicimus et mandamus quatenus quosdam parietes castri de Olerono, versus quandam serram aperte (apertam) vocatam videlicet Orienti, faciatis fortificari et opere previo aliquantum elevari, et ibidem de novo fieri facere unam bistrum prout vestre providencie expedientius videatur, proviso etiam quod in ea parte per quam dictum castrum jam semel captum extitit lapsis temporibus et ablatum, duo clientes morentur continue pro custodia tutiori. Preterea opus castri de Pollentia quos dirrui feceramus reedificari et ad statum restitui pristinum faciatis. Recognoscatis nichilominus tam dicta castra quam cetera omnia dicti

regni, et si videritis aliqua loca in eis reparatione carentia opportuna ea reedificari et operari protinus faciatis; furniendo eadem armis molendinis et signanter victualibus, videlicet et biscoccto, ac ceteris omnibus furnimentis et apparatus castris et fortalissiis opportunis prout vobis videbitur faciendum. Et alias circa provisionem utilem et tutam custodiam dicti regni, signanter loci de Alcudia et ceterarum maritimarum, curetis curam pervigilem adhibere. Data Perpiniani pridie nonas aprilis anno a nativitate Domini M. CCC. xl quinto.

Arx. del Rl. Patrim. Lib. Litt. Reg.

Orde de pagar a Pere de Ciutadilla, assessor, dos mil sous barcelonesos a conta de lo que li deu la cort real

XXVI

17 maig 1345

Nos Petrus Dei gratia rex Aragonum Valentie Majoricarum Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. In solutum pro rata eorum que vobis fidei auditori curie nostre Petro Ciutadilla debentur per curiam nostram, assignamus vobis duo mille solidos Barchinone super universis et singulis pecunie quantitatibus proventuris ad manus procuratorum nostrorum regionum regni Majoricarum. Mandantes per presentem dictis procuratoribus, presentibus et futuris, quod dictam quantitatem pecunie vobis solvant, aut cui volueritis loco vestri de quacumque pecunia procurationis jam dicte; quibus solutis recuperent presentem et cautelas cum quibus vobis dicta pecunia debeatur, cum apocha de soluto. Nos enim mandamus cuicumque ab ipsis procuratoribus comptum audituro quod ipsis ei restituentibus presentem ac dictas apochas et cautelas ipsam quantitatem vobis in nostro recipere compono non recuset. Data Perpiniani sextodecimo kalendas junii anno Domini M. CCC. xl quinto H. can. Rex P.

Orde de pagar a Pere de Ciutadilla, assessor, cent cinquanta lliures que generosament li concedeix

XXVII

18 maig 1345

Petrus Dei gratia rex Aragonum Valentie Majoricarum Sardinie et Corsice comesque

Barchinone Rossilionis et Ceritanie, fidelibus nostris procuratoribus reddituum et jurium regionum regni Majoricarum presentibus et qui pro tempore fuerint, salutem et gratiam. Dicimus et mandamus vobis quatenus de quacumque pecunia procurationis jamdicte, que est vel erit penes vos, tribuatis et solvatis fideli auditori curie nostre Petro Ciutadilla vel cui voluerit loco sui, centum viginti quinque libras Majoricarum minorum, quas sibi generose concessimus cum presenti. Et facta solutione recuperetis presentem et apocham de soluto. Nos enim cum hanc eandem mandamus cuicumque a vobis compositum audituro quod vobis sibi restituenti presentem et apocham, in qua presens littera inseratur, dictam quantitatem in nostro recipere composito non recuset. Data Perpiniensi quinto decimo kalendas junii anno Domini M.^o CCC.^o xl H. can. Rex P.

*Nombrament den Phelip de Royl per inquirir
contra n'Arnau d'Erill, n'Arnau des To-
rrens assessor y en Bernat Ca Morera
procurador, y per reformador del regne
y regint l'ofici de la governació*

XXVIII

18 maig 1345

Nos Petrus Dei gratia rex Aragonum Valentie Majoricarum Sardinie et Corcise, comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Quia nuper ad audientiam nostram ex conclamantium et conquerentium sedulo clamore pervenit quod inter plures ex civibus et potentioribus civitatis Majoricarum ingratitude disensiones et odia, agente satore zizanie, sunt exorta et quod nobilis Arnaldus de Erillo gubernator ipsius regni Majoricarum, ac Arnaldus de Torrentibus ejus assessor, ac Bernardus de Moraria procurator, se parciales ad ea notabiliter ostendentes, prestiterunt actenus favorem aliquibus ex eisdem quem ceteris, ut declaratur inferius, denegabant; quia videlicet ad ipsorum latera possederunt aliquos ex illis qui executioni quom fecinuos in Majoricis sicut dicitur se contrarios ostendebant, et comitendo eis officia, ipsosque tam in suis quam dicte civitatis consiliis admittendo, de ipsorum demum concilio faciunt et fererunt quidquid aspectat ad regimen dicti regni et isdem adjacentium insularum, ceteros vero qui tempore executionis jamdicte ad nostram justiciam auelabant a

predictis omnibus excluserunt, sic quod nec ad ipsa officia admittuntur nec vocantur ad consilia vel de raro; quorum occasione status dicte civitatis et regni et insularum eidem adjacentium grandem turbationem assumpsit et utilitas reipublice maximam patitur lesionem. Igitur intime affectantes veram et plenam inde certificationem haberi, dictamque civitatem et regnum et insulas eidem adjacentes, notabile utique et insigne, ejusque regnicolas, extirpatis ab inde zizanis, opportuna reformatione reducere ac constituere ad statum prosperum et fecundum; confidentes de prudentia approbata, constanti legalitate et sufficientia vestri dilecti consiliarii nostri Philippi de Boyl, militis vos pro bono statu et pacifico ipsius civitatis et regni et insularum predictarum, utilitateque et reformatione dicte nostre reipublice in reformatorem ipsius regni ordinamus constituimus et facimus cum presenti, ita quod vigore hujusmodi carte nostre possitis universos et singulos dicte civitatis et regni et insularum predictarum inducere ad bonum pacis et concordie ac statum pacificum et tranquillum, ipsosque ad ea compellere, et alias tam super eis quam quibuscumque aliis statum salubrem ipsius civitatis et regni et insularum ejusdem quocumque modo tangentibus providere omnibus illis modis et viis quibus fuerit opportunum et vobis expedientius videatur. Nichilominus etiam quia de predictis et quibuscumque aliis per eos quovismodo commissis, contra dictos gubernatorem assessorem et Bernardum de Moraria cum presenti volumus et providimus inquirendum, ne metu potestatis eis tradite pro regimine officiorum jamdictorum deponentes se retrahant a peribendo testimonium veritati, volumus quod eos et eorum singulos a commissis eis officiis protinus suspendatis, vosque reformator predictus dictum gubernationis officium prefata inquisitione durante regatis. Preterea volumus quod contra omnes alios officiales et alias quascumque personas dicte civitatis et regni et eidem adjacentium insularum cujuscumque gradus et conditionis existant de quibus vobis expediens visum fuerit pro bono statu et reformatione degentium in eisdem sollicitate inquiratis in modum superius expressatum, ipsosque officiales et eorum singulos si et quando vobis videbitur a commissis eis officiis suspendatis, eaque aliis personis idoneis juxta vestri arbitrium comitatis. De quibus omnibus et singulis factis inquisitionibus antedictis nos

protinus informetis ut super eis possimus debita providere. Denique expellatis a dictis ciuitate et regno et eidem adjacentibus insulis religiosas personas et generosos et quoscumque alios cuiuscumque status dignitatis gradus aut conditionis existant quas nobis suspectas noveritis quoquomodo. Nos enim super predictis omnibus et singulis vobis comittimus vices nostras plenarie per presentem. Vos vero habeatis pro predictorum vestro salario et labore a die presenti in antea donec predicta per vos fuerint adimpleta et ad nostram presentiam de partibus dicti regni reversus fueritis, ad rationem decem millium solidorum Majoricarum minorum in anno, prout eos dictus nobilis consuevit recipere annuatim ratione regiminis gubernationis officii ante dicti. Mandantes per presentem prelatibus nobilibus militibus et generosis, nec non juratis probis hominibus et universitatibus civitatis Majoricarum atque villarum castrorum et locorum omnium dicti regni, civibus et aliis quibuscumque personis ipsius regni et insularum ejusdem, nec non gubernatori et aliis officialibus sepe dictis, quod vos per reformatorem et regentem gubernationis officium antefatum habeant et teneant ubique pareant obediant respondeant et attendant in omnibus et singulis de quibus dicto nobili pareri obediri responderi ac attendi plenius et laciis consuevit, durante inquisitione ut prefertur et donec nos aliter providerimus super eis et non contraveniant quavis causa. In cuius rei testimonium presentem fieri et sigillo nostri pendenti iussimus comuniri. Data Perpiniensi quinto decimo kalendas junii anno Domini M.º CCC.º xl quinto H. can.

Arx. del Rl. Patrim. Lib. Litt. Reg.

† ESTANISLAU DE K. AGUILÓ.

(Continuará)

NOTICIAS

PARA SERVIR A LA HISTORIA ECLESIASTICA
DE MALLORCA *

1697.—Julio—4.— Decrétase la ereccion de la cofradia de S. José en Alcudia.—El Dr. Antonio Marió presbítere y Rector de la Parroquial Iglesia de la ciudad de Alcudia y los Jurats de dicha ciutat Diuen que la pia deuocion de los habitadores de dita ciutat y dels suppli-

cants ha obtessa de se Santedat Indulgencia y Breu apostolich expeditum Romæ apud sanctam Mariam Maiorem anno incarnationis Dominice 1696 idibus Augusti Pontificatus SS.ºm anno sexto, per effecta de erigir y fundar una noua confraria en la capella del glorios sant Joseph de la dita Iglesia Parroquial de dita ciutat de Alcudia sots invocacio y titol del dit glorios Sant que presentan ut ecce. Per el bon regimen de la qual han febricats certs capitols que son los sigüents.

Primo. Que dita confraría se eregesca á major honra y gloria de Deu nostre Sr. y del dit glorios sant Joseph en la sua capella que está construida en la Iglesia Parroquial de dita ciutat de Alcudia sots patrocini del Rector de dita Iglesia y Jurats de dita ciutat que son y per temps seran.

2.º Que el cap de dita confraría sie el Rector que es y per temps sera de dita Parroquial Iglesia.

3.º Que tots los confreres de nombre ó de siri qui de cetero entreran en dita confraría hagen de pagar cada any 4 sous y tindran obligacio de acompañar las processons dels enterros dels confreres defunts.

4.º Que per quant en lo dit Breu no se aseñala al dia de la festa principal de la dita confraría en que se ha de guañar indulgencia plenaria etc. se elegesca per lo die present de la festa de dita Confraría lo die del glorios Sant Joseph que es celebra als 19 del mes de Mars.

5.º Que per quant dita se Santedat ab dit Breu appostolich concedeix set anys y set quarentenas de perdo als confreres de dita confraría qui visitaran la dita capella del dit glorios sant Joseph en quatre festiuitats del any elegidores per dits confreres. Pero desde are alegen ditas festiuitats á çaber es el dia del S.ºm Nom de Jesus que es celebre al primer de Janer, lo die del glorios apostol St. Jaume, á 25 Juriol, lo die de St. Bernat als 20 Agost, y lo die dels Despossoris de María SS.ª ab lo dit glorios St. Joseph que es celebre al 25 Novembre.

6.º Que se pугue imprimir el sumari de todas las indulgencias y gracias concedidas per sa Santedad contingudas ab dit Breu Apostolich.

7.º Quada any lo dit die dels Despossoris de María SS.ª se haze de celebrar en dita Iglesia un ofici conuentual en sufragi de las animas dels confreres difunts.

8.º Que en sufragi de las animas dels con-

(*) Véase BOLLETI, tomo XXII, pág. 145

freres qui moriran se haje de celebrar ço es per los confreres de nombre ó de siri per cada un de ells dos missas baixas y una salue. Y per los confreres de gracia una misa baixa y una salue.

9.º Et ultimo se ordena que cada any lo die de la segona festa de Pasque de la resurreccio de nostro Sr. Deu Jesucrist se hajen de alegrir y fer sobreposats per la confraria los quals hajen de esser elegits per lo Rector Jurats sobreposats qui acabaran y vuit confreres de dita confraria elegidors per lo Rector qui per temps será per lo qual effecta se hajen de ajecutar en dita Iglesia y en ella fer dita eleccio ab los qui assistiran, essent empero estats avisats tots los sobre elets Y que los sobreposats cada any qui acabaran llur carrech y offici dins dos mesos apres de finida la sua administracio hajen de donar bo, just, y leal compte de la sua administracio del any lo qual compte haje de donar al dit Rector y Jurats qui per temps seran los quals tindran poder de oir de comptes aquells y difinirlos.

Y com tan pia y Sta. devocio meresca tal execució de dit Breu per so á V. S. Y. y R.^{ma} etc.

1698.—Mayo—16.—Se concede la dispensa del juramento segun lo solicitado en la siguiente:—«Joseph Reus Paraira, Miquel Reus fill de dit Joseph y Jaume Ginart sucrer de la villa de Campos. Diven que als 23 Juliol 1696 lo dit Joseph Reus pessa á carta al dit Michel son fill, ab dit Jaume Ginart per temps de sis anys per effecta de apendre lo art de sucrer, candeler, spicier, y adroguer y servirlo en se propia casa en tot lo licit y honest com se acostuma pagant al dit Ginart per aliments del dit Michel sis quarteras forment quiscun any, á la observancia de tot lo qual se obligaren respective los suplicants signanter lo dit Ginart de no alliberar al dit Michel dins el termini de dita carta altrement fos aquella nulla y no sen pogues valer dit Michel ni pessar en virtud de aquella á examen de Mestre, com ho disposaren las provisions de S. S. Y. del Sr. Virrey y de la Real Audiencia mencionades en dita carta y per mayor corroboracio de lo susdit, juraren los supplicants encara que majors de edat lo acte de dita carta en presencia dels consols de dit collegi, y entenen era costum fersa en dita conformitat, com del tenor de aquella es de veura que es rece per medi de Juan Biliboni notari sindich de dit collegi á la qual se fa relacio recitativament; y com molt Illtre.

Sr. . . . . pera poder subir examen, y creat mestra axi en lo speculatiu segons reglas del art de sucrer, com lo practich, puis en tot dit temps ha assistit en la casa y Botiga de Mag.^{na} Reus vidua de Michel Thomas sucrer sa germana que la te y sustenta desde la sua viudes en la present ciutat junt á la Argenteria que es de las mes parroquiades de la present ciutat, corrent lo obrar y fabricar de tot genero de confituras, cera et alias per ma y directio del suplicant ha ont ha tingut millor ocasió de aprofitarse y ferse capas que en casa de dit Ginart son mestre que la te en la villa de Campos molt menos frecuentada que las de la present ciutat, haont tambe ha treballat dit Michel Reus y assent axi que trobantse dit Michel Reus el present ja habil y capas, y ab tota aquella suficiencia ques requerex per ser creat mestra segons la informacio rebuda de personas peritas del mateix collegi, que se ha rebut per sos fins y affectas poria obtenir gracia y dispensacio de S. S. I. del Sr. Virey del termini li falta per cumplir dita carta, y de qualsevol altre impediment li pogues obstar per poder ser examinat, y creat mestre, y obtenir tambe lliberacio del dit son mestre per la sua suficiencia, obsta á los suplicants el jurament que respective tenen prestat en la factio de dita carta el qual no deu ser ligamen de iniquitat com ho seria restant en virtud de aquell privat lo dit Michel Reus de la libertat natural, que si no lo hagues prestat tenia de poder demanar la dita gratia, y dispensatio de S. I.^{ma} del Sr. Virrey y llibertat de son mestra del temps li falta per cumplir el temps de la sua carta, de las quals dispensations y llibertats gosan tots los que desitjan passar á mestre antes de acabar las sues cartes en tots los officis, quant per altre part segons dispensatio del capitol 3 dels decrets del collegi..... tinga ordenat..... sens haver acabada la carta ab dispensatio de que pagar doblada quantitat per son examen que son duplica de 35 ₧. ab que pareix se dona parmis de ferse semblants examents y mes ab dit Michel Reus qui per son continuo treball ha adquirit ab pochys anys lo que poria ser enseñat dins el termini de la sua carta y trobantse ja de edat major pera podersa casar y acomodarse en se case sens perjudici del collegi. Suplican pertant quiscun per son interes sia de son servy absoldra los supplicants dels dits juraments etc.

† JOSÉ RULLAN, PERRO.

Datos para la historia de Artá

XXIX

La guerra de Sucessió (1)

(m)

Compta de lo que se ha gastat en la visita que ha feta en la pnt. vila de Artá lo Illm. Sr. Marques de Rubí del Consell de se Magd. Llochtinent y Capita General en lo pnt. Regna de Mallorca que feu als 17 Fabrer 1715:
(2) es lo següent.

Po. per palle y port per los caualls	ll. 14 s.
Mes, per 4 pans per los soldats	ll. 2 s.
Mes, per vna dotzena de ous del dia	ll. 2 s.
Mes, per oli.	ll. 2 s.
Mes, per vn home qui trigue aygue per los caualls. . .	ll. 1 s.
Mes, per pa ane <i>Gatoza</i> per dits soldats	ll. 7 s. 6
Mes, per limpiar al Carrer del R. ^d Jaume Sureda pr. ^e (3) .	ll. 1 s. 6
Mes, per vn home qui se staua de posta per la occasio que es seria menester. . . .	ll. s. 6
Mes, per 34 pans per dits soldats a na <i>Gatoza</i>	ll. 17 s.
Mes, per ançiam	ll. 15 s.
Mes, per Cartes de Jugar dita su Ill. ^{ma}	ll. 6 s.
Mes, per vn home qui aná aportar ordi per los cavalls.	ll. 1 s.
Mes, per 45 dotzenas de ous ar. ^o de 1 s. 6	3 ll. 7 s. 6
Mes, per 6 gallinas ar. ^o de 5 s. 6	1 ll. 13 s.

(1) V. el BOLLETI pág. 5, 92, 98, 99 y 100 del corrent tom.

(2) Es comunmente conocido el tenaz empeño del último Virrey de esta isla, Marqués de Rubí en mantenerla fiel al Archiduque de Austria, llegando al extremo de ponerla en pie de guerra aun después de haber reconocido casi toda España a Felipe V. como soberano de la misma nación.

Buena confirmación de todo ello son los documentos que transcribimos, concernientes al distrito militar de Artá y su término.

(3) Calle que tomaba su nombre de la mansión principal de los *Sureda de Artá* que acababa de reedificar sobre la de sus antecesores el referido señor, poseedor entonces, a pesar de su carácter sacerdotal, de las vinculaciones y caballería de su familia.

Mes, per vn Capo.	ll. 6 s. 6
Mes, per al port dels ous y de las gallinas	ll. 4 s.
Mes, pel pa que se aporta de Menecor	2 ll. s.
Mes, pel pa que prengue de case de ne Coll que foren 24 pans per los soldats de la Compañia de dita su Ill. ^{ma} quant dina a la Case nova (1)	ll. 12 s.
Mes, per vuyt lliuras de arros de case de Pere Melis <i>marro</i> ar. ^o de 1 ll. 4 la 11. ^a .	ll. 10 s. 8
Mes, per 14 pans de la muller de Mig. ¹ Pellisser	ll. 8 s.
Mes, per dos tersas de xulla blanca.	ll. 7 s.
Mes, per dos barcelles ordi. .	ll. 8 s.
Mes, per vn cortá de oli de Case del Sr. Melis	ll. 17 s. 4
Mes, per ayguardent	ll. 3 s. 8
Mes, per 5 dotzenas de ous. .	ll. 7 s. 6
	<hr/>
	14 ll. 13 s. 10
Mes, a Pere Andreu per adobar los attambors.	ll. 17 s.
Mes, per arros, y spisias anen <i>buscan</i>	1 ll. 3 s.
Mes, per 10 gallinas ar. ^o de 6 s.	3 ll. s.
Mes, per sucre ous y vn parell de sabates per la stapheta del Sr. Virrey	1 ll. s.
Mes, per molto, anen Juan carnisser	12 ll. 19 s. 6
Mes, per 8 capons y sis gallinas ane <i>Talet</i>	4 ll. 8 s.
Mes, per 3 quarteras y 3 amuts ciuada mitjenca, a Miquel Fuster	3 ll. 3 s. 6
Mes, per 4 gras. 3 bar. ciuada mitjenca al honor. Juan	

(1) Se conoció posteriormente y aun hoy día dicha casa con la denominación de *Ca'n Sureda*, y se conserva con poquíssimas alteraciones.

Empezada a reedificar a fines del siglo XVII, ejecutaron las obras los maestros Baltasar y Bartolomé Moyá, de Binisalem, y resultaría tal vez, acababa, la de mayor importancia de aquella villa.

Está circunstancia unida a las convicciones políticas de sus dueños, acérrimos partidarios del Archiduque Carlos de Austria, induciría seguramente a ofrecerla aquéllos y aceptarla el Consejo municipal para que en ella se alojara el citado Virrey en tan señalada ocasión.

Sureda Jurat	4 ll. 12 s. 6
Mes, a Pere Lliteres de las pastores per 3 qar. ordi qui se aportaren a la Casa nova per las coalcaduras del Sr. Virrey y se Compañia	3 ll. 12 s.
Mes, per ordi y gasto dels soldats anen Fran. <i>cestell</i>	3 ll. 2 s.
Mes, per such a Jaume Morey.	4 ll. 2 s.
Mes, per gasto de Case del R. ^d Jaume Sureda pr. (1)	8 ll. s.
Mes, per oli que sen aportaren a la Case noua de case del majoral de Morell	ll. 15 s.
Mes, per farrar deu peus a los caualls a nel farrers <i>pisca y carbo</i>	1 ll. 2 s.
Mes, per tatxetes a m. ^e Andreu Carbonell	ll. 4 s.
Mes, per afeytar (*) la Cambre del Sr. Virrey lo scola	ll. 17 s.
Mes, per tella, que son 4 jornals	1 ll. 4 s.
Mes, per dos cortins de vi que se aportaren de Binisalem per medi de Anthoni <i>poca son</i>	1 ll. 5 s.
Mes, per las coalcaduras qui aportaren begatjes en Capdepere y en Menecor	4 ll. 4 s.
Mes, per vn jornal de aportar aygue de la cale de St. Hyeroni y del pou de Son Sureda	ll. 6 s.
	<hr/>
	59 ll. 16 s. 6
Mes, per vn altre viatge de aygue de Son Sureda	ll. 2 s. 6
Mes, per 4 jornals de home, o, sinch ar. ^o de 3 s. 6 qui aná a enseñar als camins de la ribera al Sr. Virrey	ll. 18 s.
Mes, per vn home ab vn matxo qui aná aportar al pá	

(1) Cargaba la Universidad de Artá en tales ocasiones con la mayor parte de los gastos que dichas visitas motivaban, repetidas en Septiembre del mismo año, con la que realizó a la misma población el primer Comandante general de Mallorca por el Rey Felipe V de Borbón, el Marqués de Ledesma, hospedado en la casa que en dicha villa poseía el Marqués y Señor de Balleuig D. Abertín Dameto y Spanyol, gran partidario de la causa borbónica.

(2) Embellecer, adornar.

de Menecor per dit Sr. Virrey	ll. 16 s.
Mes, per pex de Calbufera	9 ll. 1 s. 4
Mes, per pex de Capdepere	ll. 11 s. 4
Mes, per 3 cabrits.	1 ll. 16 s.
Mes, per vna pessa formatje	ll. 10 s.
Mes, per gastos de trastos de sucre.	5 ll. 13 s. 4
Mes, per elegrar los pajes del Sr. Virrey	5 ll. 13 s. 4
Mes, per elegrar lo Camarero de dita Su Illi. ^{ma}	5 ll. 13 s. 4
Mes, per vn jornal de home ab vn matxo qui ana aportar lo ordi per la Case nova	ll. 6 s.

ARCH. MUNICIPAL DE ARTÁ. *Lib. de Determinaciones de Consell de 1687 a 1692*, fol. 53 - 54.

XXX

(n)

Die 27 Martij 1715

In Dei nomine etc. los honorables Miquel Sancho Font y Juan Sureda dos dels jurats de la Vniuersitat y vila de Artá juntament ab los honorables Sebastia Massanet Balle Rl. Pere Seruera comparet, Barthomeu Terrassa, Miquel Moll Gregori, Llorens Viues, Juan Juan, Gabriel Orpi, Juan Llinas, Juan Esplugues, Llorens Ginard y lo honorable Miquel Sancho Font, jurat y conseller, consellers dit any de dita Vniuersitat y vila congregats y ajuntats en la sala de dita Vniuersitat y vila per effecta de trectar y resoldre cosas vitilas y profitosas per dita Vniuersitat primer feta la solita oratio en lo scilensi acustumat fonch proposat primer de paraule per lo honorable Miquel Sancho Font altre dels jurats dihent, lo perque hauem fet ajuntar a V.^s M.^s es per ferlos notori com lo Sr. Don Jaume Canals gouernador de esta vila y son terma (1) nos ha menat fasssem prouehidor

(1) Había nacido en la ciudad de Palma el año 1682, bautizado en la parroquia de San Nicolás, era hijo del Capitán Antonio Joaquín Canals y Martorell y de su consorte Margarita de Vallés y Reus de Sollerich.

Pertenecía a la familia principal de su apellido de la que fué sucesora la Casa del Marqués de Sollerich.

Poseía en el término de Artá sucediendo a su abuelo el Capitán D. Jaime Canals una parte de la alquería denominada antiguamente *Binimira*, después *Son Sureda* y más tarde y actualmente *Ca'n Canals*.

Falleció en la citada villa de Artá en 1742.

per donar y tenir cuydado de donar mantaniments y en aquest se li hajen de entregar la partida de blat o farina per fer pa per la gent quant sera manestor, vejen V.^s M.^s que ey diuen y qui tenen per sufficient sia prouehidor: sobra la qual propositio corregeren los vots de vn en altre com es costum y tots concordant nemine discrepanti foren de vot y sentir que per are elegeixen en prouehidor a Raphel Stelrich, cirurgiá, y de tot lo que se li entregara per los honorables Balle y Jurats de blat y mantaniments se haje de obligar y donar fianse y haje de donar compta a dits jurats de tot lo que se li entregara per reho de ditas prouisions ab pacte que no pugue demanar ningun salari per raho de dit carrech de prouehidor, per ningun temps, sols es que sera franch de anar a la mostra garde y de anar si acas (lo que Deu no vulla) a la deffensa del Inimich, quare etc. Mes auant fonch proposat per dit Jurat Font dihent que en nostra Vniuersitat se troba molt poca poluora y es necessari affagirni per lo que potser per la deffensa del Inimich, vejen V.^s M.^s que ey diuen; sobre la qual propositio corregeren los vots de vn en altre com es costum y tots concordant nemine discrepante foren de vot y sentir que los honorables jurats compran de dines comuns de nostra Vniuersitat dos quintas poluora y 1.000 pedras fogueras, y que pugue dit Jurat pendre los dines del coste de la dita poluora y de dites pedras de allí haont los trobera are sian de las sanalles are sia de qualsevol altre part y per ditas coses se li dona al sindicat ab tot lo poder necessari quare etc.

Tots los quals actes etc.

Testes Bartt. Cathala y Jaume Ginard Clar.

ARCH. MUNICIPAL DE ARTÁ.—*Lib. de Determinacions de Consell* de 1686 - 1726, sin foliar.

XXXI

(o)

Die primo Aprilis 1715

In Dei nomine etc. los honorables Juan Font de son Amoyana, Pere Sevuera y Juan Sureda tres dels Jurats lo corrent any de la Uniuersitat y vila de Arta tenint ple y special poder del Consell de dita Uniuersitat y Vila als 31 mars prop passat; donaren y entregaren

al Sr Dr Pere Sancho (1) mil doscentas y set lliuras quatorsa sous y vuyt dines dich 1200 ll. 14 s 8 y son de nombre de aquellas 1250 ll. que dits honorables Juan Font y Pere Seruera jurats se encarragaren en nom de dita Vniuersitat y vila de Arta de orde del Consell per pegar la feyna de las faxinas se fan y continuan en lo terma de la present vila y a *ne gartias* del terma de Sta Margarita de orde de su Illma del Sr Virrey; y en aquestas cosas pesent lo dit Dr Pere Sancho, el qual de grat etc. confesa y en veritat regonex hauer hagut y rebut de dits honorables Jurats ditas 1200 ll. 14 s. 8 y promet y se obliga que sempre li sia demanat conte de ellas per dits honorables Jurats o per los qui seran donar los aquell bo, just, leal y vertader omni dilationi etc sub pena etc. super pro bns. etc. Pro quibus etc. obli. bona etc. Renun. libellio oblationi etc. Feriis et foro etc. sub mi. etc. Actu in villa de Arta etc. large etc.

Testes etc. Juan Floriana fill de Jaume y Juan Tous fill de Sebastia.

Post datam de la qual quantitat entrega lo honorable Pere Seruera Jurat siscentas cinquanta ll. dich=650 ll. que rebe delospital general y las restants 457 ll. 14 s. 8 entrega lo honorable Juan Font, etiam Jurat els nombre de 600 ll. que rebe del Conuent de nra. Señora del Carme, de la qual quantitat dit honorable Joan Font, Jurat, ha pegat 36 ll. per el decret del present encarregament, y la restant quantitat ques 5 ll. 2 s. 8 per a compliment a las ditas 600 ll. deu dit Honorable Juan Font, porque tambe matex se ha de lleuar la dita quantitat vna pessa de vuyt que donaren a vn scribe que los assisti per buscar dit diner. Datt. en Arta ut supra. gre. etc. . . . 1207 ll. 14 s. 8—Llull, scribe=Testes predicti.

N.^{re} de las polisas.

Al primer de Abril 1715 los honorables Jurats feren polisa al dit Dr Sancho que pagas 22 ll. 2 s. al honorable Pere Seruera per pagar

(1) De la Casa *Sancho de la Jordana*, hijo de los Sres. Miguel Sancho de la Jordana y Guiscafré, familiar del Santo Oficio de Mallorca, Baile Real de Artá, y de Jerónima Sureda y Massanet; nació en dicha villa siendo bautizado en la parroquia de la misma el 19 de Marzo de 1678.

Casó en la ciudad de Palma, parroquia de San Jaime el 16 de Agosto de 1713 con la Magnífica Sra. Francisca Ana Reure y Custurer.

Falleció en la mentada villa el día 27 de Diciembre de 1760.

a compliment los homens que hauian treballa
 a la fabrica de la faxina de *ne*
gartias dich . . . . . 22 ll. 4 s.
 Mes als 6 de dits li feren altre
 poliza a dit Dr Sancho de no
 ranta y vna lliuras dos sous
 dich 91 ll. 2 s. a favor de Llo-
 rens Juan Tinent de Capita del
 lloch de Son Seruera per pagar
 los treballadors qui treballaren
 en la fabrica de la faxina de
 Son Seruera que se comensa
 als 25 mars de 1715. dich. . . . . 91 ll. 2 s.
 Mes als de dit li fonch poliza
 de 33 ll. 6 s. a al favor de los
 Capitans Juan Esplugues y al-
 tres contra del dit Dr Sancho
 dich. . . . . 33 ll. 6 s.
 Mes, als 16 Abril li fonch feta
 altre poliza per pagar a diffa-
 rens particulars blat que se pren-
 gue de Cases suas per partir a
 los homens qui treballaren a
 las faxinas per falta de dines,
 qui foren a Bartt. Sard 5 q.^{ras}
 a Antt. Dalmau 5 q.^{ras} a Se-
 bastia Brunet *leo* 3 q.^{ras} a Juan
 Juan *farrer nou* 4 q.^{ras} y a Pere
 Juan Nebot 2 q.^{ras} que tot son
 19 q.^{ras} blat a raho de 51 s.
 la q.^{ra} vals. . . . . 48 ll. 9 s.
 Mes, als 23 de dits li fonch feta
 altre poliza de quinse pessas de
 vuyt dich 15 p.^s de 8. a favor
 del Sr Capita Don Marchos
 Assenjo, per pagarli la mesade
 de Abril que son. . . . . 17 ll. s.
 Yo Llorens Llull scribe fas fe y
 testimoni com lo honorable
 Juan Font de Son Amoyana
 ha pagat al Sr Governador de
 Capdepera Don Frencisco
 Baena sinch lliuras vuyt sous
 dich 5 ll. 8 s. y son aquelias
 que romangue apagar a la vila
 de los dines que entrega al
 Dr Pere Sancho de que se an-
 carrega dit Font com a Jurat
 en nom de la vila del Conuent
 del Carme y de lo Ospital al
 qual entrego feu al dit D.^r
 Sancho al primer Abril 1715
 dich. . . . . 5 ll. 8 s.

Posdata: ab poliza 22 Maig 1716.
 ARCH. MUNICIPAL DE ARTÁ.—*Lib. de De-*
terminacions de Consell de 1687—92, fols 59 a 60.

XXXII

(p)

Compta y Relatio de lo que la pnt. Uni-
 uersitat y Vila de Artá ha gastat, y va
 continuant en lo gasto per la fabrica
 de las faxinas se fa de orde del Ilm. Se-
 ñor al Marques de Rubi del Consell de
 se Magd. Virrey Llochinent y Capita
 General en lo pnt. Regna de Mallorca
 en lo año 1715.

JUAN ESPLUGUES
 Capita

Primo pagaren per la primera semmana que
 fonch als 4 mars dit año los honorables Jurats
 de dines propis de dita Vniuersitat a los tra-
 balladors qui treballaren en fer ditas faxinas a
ne Gartias del terma de Sta Margarita las parti-
 das següents.

P.^o a Jaume Esplugues Capita,
 per pagar los homens de la sua
 compañía qui anaren atreba-
 llar dela primera semane de sob-
 bre citade qui tenian treballat
 276 jornals ar.^o de 4 s., li en-
 tregaren dits honorables Jurats
 sinquanta y sinch lliuras qua-
 tre sous que importaren dits
 jornals dich. . . . . 55 ll. 4 s.

Mes, li entregaren dits hono-
 rables Balle y Jurats per la se-
 gona semana que fonch als 11
 de dits per la demunt dita raho,
 quinza lliuras dich 15 ll. que li
 entregaren als 17 de dits dich. 15 ll. s.

Mes, li entregaren dits hono-
 rables Balle y Jurats a dit Es-
 plugues en dit nom per la de-
 munt dita raho ab blat que
 prengueren de Case del hono-
 rable Francesch Sancho-Font
 olim clauari dotze lliuras qua-
 tre sous dich. . . . . 12 ll. 4 s.

Mes, als 7 Abril 1715 entrega-
 ren dits Jurats al dit Juan Es-
 plugues en dit nom, denou lliu-
 ras dich 19 ll. per el comp.^t
 de los homens per pagar los
 qui treballaren a la faxina del

pinar de Morell ab polisa al
Dr Sancho dich. . . . . 19 ll. s.

101 ll. 8 s.

Yo debax firmat Juan Esplu-
gues en dit nom tinch rebut
dels dits Jurats la demunt dita
quantitat, y son per la demunt
reho, fet vuy vt supra dich. 101 ll. 8 s.

JUAN SPLUGUES

ARCH. MUNICIPAL DE ARTÁ.—*Lib. de De-*
terminacions de Consell de 1687-92, fol. 55.

XXXIII

(q)

JUAN VIVES BLANQUER
Capita (1)

Entregos axi matex fets per los dits hono-
rables Balle y Jurats al Capita Llorens Vives
Blanquer, son los siguents.

Primo li entregaren los dits ho-
norables Balle y Jurats a dit
Blanquer per pagar los homens
de la sua Compañia qui tre-
ballaren la primera semane en
dita Faxina que fonch als 4
mars 1715, qui foren noranta
y quatre homens sis dias a reho
de 4 s. per jornal que foren los
jornals 282, cinquante y sis
lliuras vuyt sous dich. . . . . 56 ll. 8 s.

Mes, li entregaren los demunt
dits a dit Viues Blanquer en
dit nom per la demunt dita
reho per la segona semana qui
fonch als 11 de dits quinza
lliuras las quals li entregaren
als 17 dits dich. . . . . 15 ll. s.

Mes, rebe dit Viues Blanquer
en dit nom y per la demunt
dita reho ab blat deset lliuras
vuyt sous dich 17 ll. 8 s. qui
rebe de orde dels demunt dits
Balle y Jurats del honorable
Francesch Sancho Font olim
Clauari dich. . . . . 17 ll. 8 s.

Mes als 7 Abril 1715 entrega-
ren dits honorables Jurats a dit
Llorens Viues Capita set lliu-
ras setza sous dich 7 ll. 16 s. per

pagar a compliment la gent de
la sua Compañia qui treballa
a la faxina de *Marina* de las
quals 7 ll. 16 s. nia duas lliuras
que se li romangue a deure
del Compta de la primera sem-
mana que ey treballaren que
ja stan contadas a la primera
partida que se han de relleuar
de las set lliuras setza sous,
sen quedan 5 ll. 16 s. dich. 5 ll. 16 s.

94 ll. 12 s.

Jo debax firmat Llorens Viues en dit nom
de Capita ha rebut dels honorables Jurats la
demunt dita quantitat y son per la demunt
dita reho fet vuy vt supra.

D. LLORENS VIUES

ARCH. MUNICIPAL DE ARTÁ.—*Lib. de Deter-*
minacions de Consell de 1687-92 fol 55, v.º

XXXIV

(r)

MIGUEL VIUES
Capita (1)

Entregos axi matex fets per los honorables
Balle y Jurats entre blat y dines a Miguel Vi-
ues Capita per pagar los homens de la sua
Compañia, que treballaren en dita fabrica de
la faxina.

P.º li entregaren dits honora-
bles Balle y Jurats a dit Viues
en dit nom per la demunt dita
reho de fer la pague de la pri-
mera semane que comensa als
4 de mars 1715 cinquante y
quatre lliuras per pagar 270
jornals areho de 4 s. per jor-
nal dich. . . . . 54 ll. s.

Mes, li entregaren los demunt
dits Balle y Jurats al dit Viues
en dit nom per la demunt dita
reho als 17 mars dit any quinza
lliuras dich. . . . . 15 ll. s.
los quals li entregaren per la
2.ª sem.^{ne}

(1) De la misma Casa principal de su linaje de la villa de Artá conocida per *Vives de la Duaya*. Hijo de los Sres. consortes Miguel Vives, Teniente de Aguacil mayor del Santo Oficio y Juana Vives, fallecido el 7 de enero de 1770.

(1) De la familia denominada *Vives de la Duaya*.

Mes, li entregaren los demunt dits al dit Viues en dit nom ab blat que prengue de Case del honorable Francesch Sanxo Font olim Clauari vint y vuyt lliuras quatre sous, y foren per la demunt dita reho dich . . . . . 28 ll. s.

77 ll. s.

Jo debax firmat Miguel Viues fas fe y testimoni con Miguel Viues mon fill ha rebut dels honorables Jurats la demunt dita reho fet ut supra. dich. . . . . 77 ll. s.

MICHAEL VIUES

ARCH. MUNICIPAL DE ARTÁ.—*Lib. de Determinacions de Consell de 1687-92*, fol. 56.

XXXV

(s)

SEBASTIA FARRER
tinent de la Comp.^a
de Jaume Morey Cap.^a (1)

Entregos axi matex fets per los dits honorables Balle y Jurats a Sebastia Farrer tinent de Capita de la Compañia del Cap.^a Jaume Morey per pagar los homens de la sua Compañia qui treballaren en la fabrica de la faxina a *ne Gartias* del terma de Sta Margarita de orde de su Illma son los següents. P.^o li entregaren dits honorables Balle y Jurats a dit Farrer en dit nom per la demunt dita reho per pagar los Jornals de la primera semana que fonch als 4 mars de 1715 que foren 210 jornals a r.^o de 4 s. quaranta y duas lliuras dich. . . . . 42 ll. s.
Mes, als 17 mars dit any li entregaren los demunt dits per la demunt dita r.^o ab blat que prengueren de Case del honorable Francesch Sancho Font olim clauari honze lliuras dos sous dich. . . . . 11 ll. 2 s.

(1) Nació en la villa de Artá el año 1678. Fueron sus padres los Srs. Juan Morey y Cervera y Francisca Martorell, ambos de hidalgo y muy antiguo abolengo. Contrajo matrimonio el 2.º de enero de 1701 con la noble Agüeda de Sant Martí y Amer de la Punta, representante a la sazón de la ilustre Casa de su apellido que sus descendientes unieron al de Morey.

Mes, li entregaren dits honorables Balle y Jurats al dit Farrer en dit nom y per la demunt dita reho als 17 de dits quinsa lliuras dich. . . . . 15 ll. s.

Mes, li entrega lo honorable Miquel Sancho Font de dines que hauia rebuts del honorable Juan Melis de la Mesquida olim clauari a dit Farrer en dit nom als 25 de dits nou lliuras dich. . . . . 9 ll. s.

Mes te rebut dit Farrer en dit nom dels dit Jurats sis lliuras deu sous per pagar a complement la gent de la sua Compañia qui treballaren a la faxina, als 7 Abril 1715 dich. . . . . 6 ll. 10 s.

83 ll. 12 s.

Llorens Llull scribe fas fe y testimoni com lo demunt dit Sebastia Farrer ha rebut dels honorables Jurats la demunt dita quantitat y son per la demunt dita reho fet ut supra dich. . . . . 83 ll. 12 s.

ARCH. MUNICIPAL DE ARTÁ.—*Lib. de Determinacions de Consell de 1687-92*, fol. 56 v.º

XXXVI

(t)

LO HONORABLE PERE SERUERA
Capita de Son Seruera (1)

Entregos axi matex fets per los dits honorables Jurats a dit Pere Seruera en dit nom y li entregaren trenta y set lliuras quatre sous dich 37 ll. 4 s. per pagar la gent de dit lloch de Son Seruera qui treballaren a la fabrica de la faxina de *ne Gartias*, que foren 186 jornals areho de 4 s. que importaren dita quantitat dich. . . . . 37 ll. 4 s.
Mes, entregaren dits honora-

(1) De la Casa solariega que dió nombre al actual pueblo de Son Seruera, denominada *Ca l'hereu*. Era hijo de los Sres. Bartolomé Seruera y Amer de la Punta y Gabriela Blanquer. Estuvo casado con Antonia Sancho de la Jordana y Guiscafré.

bles Jurats a Llorens Juan de dit lloch de Son Seruera Tinent de Capita del dit lloch sexanta y una lliuras y dos sous, dich 61 ll. 2 s. per pagar a compliment la gent de dit lloch de Son Seruera qui treballa en la faxina de dit lloch de Son Seruera que se comensa als 25 Mars 1715, que foren cent y vn home sinch dias a raho de 4 s. per dieta, de la qual quantitat se ha despetxat m.^{to} al Dr. Sancho dels dines de nostra Vniuersitat. vuy als 6 Abril 1715. dich . . . . 61 ll. 2 s.

ARCH. MUNICIPAL DE ARTÁ.—*Lib. de Determinacions de Consell* de 1687-92, fol. 57.

JOSÉ RAMIS DE AYREFLOR Y SUREDA.

La Nobleza Mallorquina en la Orden de Malta

(CONTINUACIÓN)

Fué Jurado de la Ciudad y Reino por el estamento de ciudadanos militares en el año 1568, en cuyo año lo era tambien su pariente *Miguel Cotoner y Garcia* [III-3 del cuadro 2.º] como dijimos antes y puede verse, aparte de otras pruebas en las listas de Jurados de la ciudad en el siglo XVI publicadas por D. Alvaro Campaner (1). Por su talento y excepcionales condiciones fué nombrado el mismo año 1568 como nuncio o embajador extraordinario de la Universidad de Mallorca a la Corte de Felipe II en Madrid con la delicada comisión de gestionar el establecimiento de una Real Audiencia en nuestra isla, lo que consiguió creándose dicho tribunal por Real Cédula dada en Aranjuez a 11 de Mayo del año 1571, cuya soberana disposición aparece integramente publicada en un curiosísimo folleto del año 1618 (2) en el cual se menciona, en el folio 2 vuelto, el nombre de Antonio Cotoner, sindico, procurador y nuncio de la Universidad de Mallorca, consignándose en la Real Cédula la forma y plan del establecimiento de aquel tribunal y se dictan reglas de procedimiento para la tramitación de los negocios encomendados

(1) *Cronicón Mayoricense* pag.ª 286.

(2) *Pragmatica Sanctio* Jurisdictione Regiae Audientiae.

a su jurisdicción. El mismo D. Antonio Cotoner en su testamento otorgado el Miercoles dia 27 de Octubre de 1568 manifiesta que ha decidido testar por haber sido nombrado nuncio de la Universidad a la corte de Madrid y atendiendo—dice—a que muchos son los peligros en el mar y en la tierra, cree llegado el momento oportuno para disponer su última voluntad, afirmando al mismo tiempo que en aquel instante es uno de los Jurados de la Ciudad y Reino de Mallorca.

Documentos tan irrefutables como son la Real pragmática y el propio testamento de D. Antonio Cotoner, prueban plenamente su condición y su nombre, que ha sido confundido por el autor del estudio histórico acerca del archivo de la Audiencia de Mallorca (1) al llamarle Marcos Antonio, nombre que hasta aquella fecha no habia llevado todavia ningun individuo de la familia Cotoner.

Su primera mujer Juana Sant Marti falleció a principios del año 1573 segun deducimos de la publicación de su testamento efectuada el 3 de Marzo de dicho año, siendo autorizado este documento por el Notario Pedro Font el 3 de Enero de 1565 y en el cual nombra albaceas a su marido y a su yerno Abertin Dameto; elige sepultura en Santo Domingo, capilla de Cotoner; instituye heredero usufructuario a su marido y propietario al hijo de ambos que éste elija y para el caso de que no haya elección, designa a *Miguel Juan* [4-1.ª]

Viudo D. Antonio contrajo segundas nupcias con D.ª Ana Ballester yá viuda de Rafael Ballester, de la cual tiene un hijo, *Bernardo Luis Cotoner y Ballester* [1-2.ª] que fué Canónigo de la Iglesia de Mallorca y despues Inquisidor de Cerdeña. Ana Ballester testó el 23 de Noviembre de 1607, falleciendo el 28 de Mayo de 1612 (3) y fué enterrada el dia siguiente en Santo Domingo (4) viviendo nosotros en conocimiento, por la noticia que dá el autor de los enterramientos en Santo Domingo, de que dicha señora habia vivido separada de los hijos del primer matrimonio de su marido, pues afirma que habitaba la calle «des Forats» y aquellos vivian en la casa de su padre que vamos a describir.

(1) Llabrés Bernal (Juan) *El archivo de la Audiencia de Mallorca—Palma de Mallorca—Imprenta de Guasp—1923—pag.ª 9*

(2) *Archivo de la Audiencia—Autos letra C, pieza 3.ª—indice 3.º*

(3) *Oleza—Enterramientos—pag.ª 26.*

La casa principal de la familia Cotoner, donde vivía D. Antonio, se hallaba situada en la calle de San Jaime como lo prueban muchos documentos, encontrándola detalladamente descrita en el inventario que se forma de los bienes de su hijo, como veremos mas adelante. Aparece registrada en el catastro mandado formar por acuerdo del Grande y General Consejo de Mallorca tomado en sesión del día 9 de Marzo de 1576 en cuyo documento se observa que, además de dar nombre a toda la manzana, aparece valorada en mil quinientas libras, cantidad que llama la atención por ser muy elevada para aquellos tiempos y superior en mucho al valor asignado en el mismo catastro a otras casas importantes. En esta misma casa nacieron los Grandes Maestros de Malta y para conmemorarlo el Ayuntamiento acordó colocar una lápida, hoy desgraciadamente desaparecida, y un escudo cuarteado con la cruz de Malta y las armas de Cotoner (Portada 1.)

Hemos dejado para el final dar noticia del hecho culminante que engrandeció en la persona de Antonio Cotoner la categoría social de su familia abriéndole la entrada en el estamento mas elevado existente entonces en Mallorca; nos referimos a que mientras se hallaba en Madrid, después de haber acreditado sus dotes de diplomático logrando se creara la Real Audiencia de Mallorca, el rey D. Felipe II le armó Caballero por su propia mano en 1572 (1) Esta ceremonia, que constituía un honor altamente codiciado por los magnates que formaban parte de la engolada corte de las Españas en aquellos tiempos de gran esplendor para la dinastía de la casa de Austria, nos permite imaginar a D. Antonio haciendo vida cortesana destacándose en ella por sus sólidas condiciones de capacidad que le grangearan el aprecio del poderoso y austero monarca.

Testó, como dijimos, en 27 de Octubre de 1568 eligiendo sepultura en la Iglesia de Santo Domingo y capilla de Cotoner, recomendando que su entierro se haga sin pompa alguna y solo con asistencia de pobres y la Cruz de Santo Domingo. Designa heredero para la hacienda que tiene de su mujer en usufructo, a su hijo *Nicolás* [3-1.ª] y de la suya propia a su hijo *Jerónimo* [2-1.ª], haciendo un legado es-

(1) Ramis de Ayreflor—Alistamiento Noble de Mallorca—Imprenta de Amengual y Muntaner.—1911 pag.^a 237.

pecial para su hija *Francisca* [8-1.ª] religiosa de Santa Clara. Murió, según nota puesta al pie de la matriz de su testamento, el día 26 de Octubre de 1577 y dicho testamento fué publicado a instancia de su hijo el Mag.^o Jerónimo Cotoner.

Creemos que D. Antonio Cotoner y Vallobar no tuvo hermanos pues no hemos encontrado un solo documento que directa ni indirectamente los mencione, pero decimos esto porque, habiendo consignado en la primera parte de esta obra y en las listas de Caballeros de la Orden de Malta el nombre de D. Nicolás Cotoner, Vallobar, Pont y Fortuny, copiando este dato del «Índice» de Alós (1), aun cuando no lo mencionaba el manuscrito de D. José Desbrull, nos vemos en el caso de rectificar este dato y creemos que el error padecido por Alós nace de haberlo consignado D. Joaquín M. Bover en su Nobiliario (2), donde supone que D. Nicolás Cotoner y Vallobar fué Gran Prior de Cataluña, lo cual es una inexactitud manifiesta y una confusión con D. Nicolás Cotoner y Sant Martí, hijo de D. Antonio Cotoner y Vallobar.

M. RIBAS DE PINA.

(Continuará)

(1) D. José M. de Alós y de Dou Índice y extracto de las pruebas de los Caballeros y Señoras del Hábito de San Juan en el Gran Priorato de Cataluña—1925—Tipografía Catalana Casals—Caspé 108—Barcelona—pag.^a 61.

(2) Nobiliario Mallorquín—Palma—Imprenta de Pedro José Gelabert—1850—pag.^a 119.

SUMARI

I. Mots Proeminals.—Memoria sia alt molt noble senyor mossen Roger de muncada Governador del Regne de Mallorques daço ques pertany a son offici e encara als officis de Batle e de vagner de Ciutat vaguer deffora Consols dela mar exactors dela casa dels bans e scriuans de les dites coses e de Mostaçaffs de la ciutat e derfora. Governador—Batle de la ciutat de Mallorques.—Vagner de la ciutat de Mallorques. (concluirá) per D. Antoni Pons

II. L'etres Reyals, (continuará) per † *Estanislau de K. Agu'ó*.

III. Noticias para servir a la Historia Ecclesiástica de Mallorca, por † *D. José Rullán*, Pbro.

IV. Datos para la historia de Artá.—La guerra de Sucessió, por *D. Jose Ramis de Ayreflor y Sureda*.

V. La Nobleza Mallorquina en la orden de Malta (continuará) por *D. M. Ribas de Pina*.

VI. Plech 62 de les Informacions judiciales sobre'ls adictes a la Germania, per *D. Josep M. Quadrado*.